

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement

1988 m. liepos mėn. 9 d. / July 9, 1988 Nr. 133(27)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Istorijos mielės ir razinos

Prieš metus Lietuvos istorikai pradėjo šalinti istorijos baltąsias dėmes, tiesa, gana lėtai. Kol kas būta daugiau gražių žodžių ir gerų norų negu konkrečių darbų. Ir tai nenuostabu. Net geriausioms aplinkybėms mėginimas nauju žvilgsniu vertinti opius praeities klausimus, atsakyti įsitenėjusių dogmų ir seno galvojimo nėra lengvas uždavinys. Lietuvos istorikų darbas sunkina ir tai, kad jie nėra visiškai savarankūs. Kol partija laikys istoriją sudėtine ideologinio auklėjimo dalimi, tol ji daugiau ar mažiau prižiūres istorikų darbą, spres, kurios naujos interpretacijos priimtinos, ir kurios atmetamos. Be to, istorikus veikia savisaugos ir savencziūros instinktai, ypač dėl to, kad partijos viršūnės nėra nustatę aiškių gairių šiuo klausimu. Savo kalboje spalio revoliucijos proga Gorbaciovą nedvejodamas smerkė Stalino nusikaltimus, bet nutylėjo slaptuosius Molotovo-Ribbentropo sutarties protokolus, nors itin daug dėmesio skyrė sutarties sudarymo aplinkybėms. O Lietuva pateko į Sovietų Sąjungos rankas kaip tik dėl šios sutarties.

Tad istorikų ir kitų inteligentų atsargumas suprantamas. Drasėnė minti dažnai lydi išlygos, šablonai, oficialių „tiesų“ pabrėžimas. Ši taktika nėra be pagrindo. Skaitytosios veikiausiai pastebės, kas nauja, ir supras, kodėl kartojamos senienos. Nauji, iki šiol neminėti faktai kaitinami į straipsnius, kaip razinos ir pyragas. Vienur daugiau, kitur mažiau, visur gana nesisteningai. Pavyzdžiui, paminėta, kad Lietuvos Taryba iš tiesų siekė sukurti nepriklausomą buržuazinę valstybę, padaryta gana detalių užuominų dėl slaptyjų Molotovo-Ribbentropo sutarties protokolų, kultūros vertybių slopinimo, pokario metų socialinio teistumo padėdimų.

Kol kas lietuviai istorikai nepasizymi ypatinga drąsa. Ir Maskovoje, ir Estijoje atviriau rašoma, net latviai pradeda drąsiau nagrinėti opius klausimus, pavyzdžiui, skelbdami naujų duomenų apie 1949 metų kovo mėnesio tremimus. Manytina, kad po kurio laiko pasivys ir lietuviai. Bet atskirų faktų skelbimas – nei vienintelis, nei pagrindinis istorikų darbas, reikia sukurti sintetišką laikotarpio vaizdą, o tai neįmanoma,

neperseikėjus istorinių įvykių reikšmės, nenustatius jų vaidmens priežastingumo tinkle. Ne visi faktai vienodai reikšmingi, ne visų įvykių pasekmės lygiai veikia tolesnę istorijos raidą. Kaip ir pyrage, taip ir istorijoje, yra razinų ir mielių, – šalutinių nereikšm. „u elementų, kurių gali būti mažiau ar daugiau, ir tokių, kurie turi lemiamą vaidmenį ištisų dešimtmečių įvykiams. Du pyragai mažai skiriasi, jei vienas turės trisdešimt razinų, o kitas – dvidešimt ar keturiasdešimt. Bet jei mielių nepakils, tai pyragas bus visiškai kitoks. Marksizmui istorijos mielės – tai gamybinio jėgų vystymasis, kitos teorijos lemiamą vaidmenį skiria kitiems veiksniams, o dar trečios skeptiškai vertina visus bandymus sudėtingą istorijos raidą suvesti į kelių faktorių sąveiką. Net jei atsisakoma labiau deterministinių teorijų, negiūntina, kad kai kurie įvykiai nuspallvina viso laikotarpio istorijos audinį bei pasuka istoriją kitu keliu. Kryžiuočių puolimai, baudžiavos įvedimas, Lietuvos išjungimas į Lenkiją – tai įvykiai, kurių pasekmės veikė visą šalies gyvenimą ilgesnį laiką.

Istorikas turi atskirti mieles nuo razinų, nes tik šitaip yra įmanoma atskleisti priežastingumo ryšius, nustatyti įvykių tarpusavio sąveiką, iš dalies paaiškinti, kodėl taip, o ne kitaip riedėjo įvykiai. Įsivaizduokime, kad į Vilnių atvykęs antropologas pastebi, jog automobilių vairuotojai, privažiavę raudoną šviesą, sustabdo savo mašinas. Jis gali siūlyti įvairius šio reiškinio aiškinimus, pavyzdžiui, kad raudona šviesa verčia vairuotoją skubiai spausiti stabdžius. Bet nebus tikslaus paaiškinimo, kol antropologas nesusipažins su eismo taisyklėmis, bausmėmis už jų pažeidimą, priežastimis, dėl kurių jos buvo įvestos ir dėl kurių žmonės jas gerbia. Dabarties istorikas panašioje padėtyje, kaip ir tas antropologas. Jis nepajęs sukurti pilnesnio Sovietų Sąjungos ir pokario metų Lietuvos istorijos vaizdo, kol nuodugnai ir nuosekliai neišnagrinės Stalino teroro poveikio gyvenimui, žmonių sąmoningumui ir elgesiui. Ir šio uždavinio neatliks vien kai kurių savavaliavimų atvejų paminėjimas, nes šie atvejai tik matomojo ledkalnio dalis. Dabar pasi-

Žvilgsnis į politinius piligrimus

Be ružavų akinių

GINTĖ DAMUŠYTĖ

Pasaulinio masto rašytojas Norman Mailer, aprašydamas išpūdžius iš kelionės į Sovietų Sąjungą, sakė, kad nemokėdamas krašto kalbos, turistai tiesiog pavirsta vaikais. Bet ir vaikas tiesiai ir aiškiai suvokia savo aplinką, nes jis priima viską nemeluotai, aiškina Maileris.

Bet, nors vaikas atestuotai taip, kaip jis mato, jis nežvelgia giliau, o gyvena tik paviršium. Štai ir atsiranda bėda, kai turistai pavirę vaiku Sovietų Sąjungoje, grįžta namo su šokoladiniais išpūžiais.

Į jus čia prabylų* ne akademiniu turiniu, o gyvomis aktualijomis apie politinių piligrimų, tiksliau sakant, naivuolių keliones į Sovietų Sąjungą. Kalbu kaip vienos tokios kelionės dalyvė (prieš porą metų vykau į Sovietų Sąjungą su protestantų taikos delegacija); kalbu kaip lietuviškos katalikiškos institucijos, būtent Lietuvos katalikų religinės šalpos Lietuvos informacijos centro atstovė, kuri seka ir reaguoją į Sovietų skleidžiamą dezinformaciją, ir Vakarų spaudos netikslūs komentarus apie Sovietų Sąjungą bei į vakarietių neišmaningą Lietuvos bei jos tikinčiųjų rūpesčių suvokimą.

Ne kartą esame girdę, kai grįžusieji iš Sovietų Sąjungos, nuo tokio Billy Graham ligi Manilos kardinolo Jaime Sin, sakė: „Aš savo akimis persekiojimo nemaniau“. Su tokia pastaba priinama išvada, kad persekiojimo nėra arba, kad padėtis yra pagerėjusi. Maileris, aprašydamas savo kelionės išpūdžius,

papasakojo šiam specifiniam atvejui labai tinkamą anekdotą. Būdamas Vilniuje, jis vieną dieną nuėjo į katalikų bažnyčią. Tuo metu vyko šv. Mišios. Bažnyčia buvo pilnutėlė, apeigos jaudinančios ir išpūdingos. „Nežinau ar kada esu buvęs tokiose intensyviose katalikiškose apeigose“, rašo Maileris. Į bažnyčią įėjo ir išėjo, niekam nekliudant. Milicijos jis niekur nematė. Jo pirmoji reakcija buvo: „Pasiutimas, čia nėra daugiau toks didelis dalykas eiti į Mišias“.

Bet Maileris, norėdamas atsverti šį paviršutinišką išpūdį, perduoda keblėnį pavyzdį, kuris, jo žodžiais, „daugiau atskleidžia“. Amerikos lietuvių grįžta į Lietuvą aplankyti giminių. Giminių su vaišėmis atvyksta į pasitikti viešbutyje, Vilniuje. Jie nori ją parsigabenti į kaimą 50 kilometrų už Vilniaus. Ji jiems aiškina, kad uždrausta. Jie tą paneigia ir tvirtina, kad viskas gerai. Taip išėjo, kad Amerikos lietuvių buvo teisė. Kai pradėjo į gimines važiuoti aplink Vilnių, tuoj iš pasakos prisistatė mašina ir juos sekė. Šis nuotykis baisiausiai išgąsdino gimines, nes jie to kaime nebuvo patyrę.

Gal vienas iš ryškesnių realybės klaidinančių pavyzdžių įvyko praėjusią vasarą, kai kardinolas Jaime Sin iš Manilos lankėsi Sovietų Sąjungoje. Kelionės metu Sovietų agentūra TASS citavo Sin, kaip sakantį: „Aš niekur nemačiau faktų, liudijančių tikinčiųjų teisių pažeidimus“. Idomus reiškinys, kad iš lietuvių tarpo neatsirado norinčių, išskyrus Lietuvos informacijos centrą, tuoj reaguoti į kardinolo pastabas. Atseit buvo suponuojama, kad

* Paskaita, skaityta Ateitininkų studijų dienose Dainavoje, Manchester, Michigan, 1987 m. rugsėjo mėn. 6 d.

milijonai žmonių. Čekistai buvo Stalino smogikai nuo pat pradžių, uolių uoliausiai įvykdė dešimtis, gal net šimtus tūkstančių mirties nuosprendžių, bet čekistų legenda tebebuvo selėjama. Pastaruoju metu literatūros kritikas Aleksandras Krasnovas reiškiąsi, kaip vienas pagrindinių viešumo šauklių, ne kartą pasakęs karčios tiesos apie istorijos iškraipymus. Bet kartais ir jis sustoja vidury kelio, nežinąs paskutinio žingsnio. Pergalėje aptardamas Jono Avyžiaus romano *Sodybų tuštėjimo metas* kūrėjas, kaip vienas pagrindinių už pastangas objektyviai aptarti pokario laikų istoriją, tą laikotarpį, (cituojujame) „kai represyvinis aparatas buvo iškiles aukščiausio partinio aparato, kai proletariato diktatūra buvo virtusi tiesiog diktatūra“. Krasnovas neklįsta, vadindamas tuomet valdžią diktatūra, bet vis dėlto teisiną partiją, atseit represyvinis aparatas buvo iškiles aukščiausio partinio, lyg čia būtų dvi lygiagrečios organizacijos. Partija seniai perša šitokį aiškinimą, nes, juo remdamasi, gali nusikrauti atsakomybės už itin pasibjaurėtinus Stalino laikų reiškinius. Bet saugumas visada buvo partijai pavaldus, o partijos narių didžioji dauguma rėmė Stalino politiką, pasidavusi tai pačiai ragų medžioklės isterijai.

Dar per anksti kritikuoti

Lietuvių informacijos centro New Yorke darbuotojos Marian Skabeikis ir Gintė Damuštė vienų iškilnių metu. Nuotrauka Margaret McCarthy

Sovietai tikriausiai iškrepė jo pasisakymus (kas iš dalies buvo teisybė) ir buvo varžomasi prieš Jo Eminencijos autoritetą, ypač kai buvo plačiai manoma, jog jis vyko kaip Vatikano emisaras (jis vyko su popiežiaus žinia, bet ne kaip jo atstovas, o kaip privatus Sovietų valdžios kviestas asmuo).

Kelios kitos kardinolo pastabos buvo dar daugiau stulbinančios, verčiant reikalaujančios replikų. Pvz., kardinolas buvo cituojamas, sakęs, kad „prieš vykdamas į Sovietų Sąjungą, aš maniau, kad nebuvo religijos Sovietų Sąjungoje“. LIC išreiškė savo atvirą nustebimą tokiu pasi-

sakymu ir pabrėžė, kad yra aki-vaizdžių įrodymų Sovietų Sąjungoje tiek religiniam gyvastingumui, tiek religijos persekiojimui. Užsienio korespondentui paklausus apie tikinčiųjų sąžinės kaltinių būklę, kardinolas atsakė tai komentuoti. Del religinės spaudos trūkumo, kardinolas sakė, kad jis neturėjo laiko diskutuoti tokių temų, „nes mano rusai palydovai buvo labai punktualūs... Aš vykau į religinę kelionę be jokių politinių tikslų...“.

Idomu, kad religiniai piligrimai kaip tik pavirsta politiniais Sovietų įkaitais, kai diplomatinio takto, o ne kritiškos teisybės vardan užima šią mandagią poziciją. Lietuvos informacijos centras stipriai reaguoją į Filipinų kardinolo pasisakymus ir pareiškė, kad jo kelionė buvo panaudota sovietinei propagandai. Reuters žinių agentūra apie tai plačiai pranešė.

Kardinolas sugrįžęs gynėsi, kad užsienio laikraščiai ne visai tiksliai atpasakojo jo išpūdžius. Del to kardinolas Sin, atsakydamas į italų dienraščio *Avenire* pateiktus klausimus, atitaisė kai kuriuos netikslumus. „Niekada netvirtinau“, pabrėžė kardinolas, „kad Sovietų Sąjungoje yra kulto laisvės. Norėjau tikrai pasakyti, kad susitikdamas su žmonėmis, visur patyriau jų gyvą ir tvirtą religinį tikėjimą... Turėjau progos įsitikinti, kad rusų tauta yra giliai religinga tauta...“.

Apie Latviją ir Lietuvą Filipinų kardinolas laikraščių korespondentams galėjo papasakoti tik labai nedaug, nes neturėjęs progos plačiau išsiskalbėti nei su vyskupais, nei su kunigais, nei su pasauliečiais. Užsienio spaudoje pranešė, kad Lietuvoje apie kardinolo apsilankymą iš anksto visai nebuvo skelbiama. Nei Vilniuje, nei Kaune tikintieji apie kardinolo Sin vizitą nieko nežinojo. Tik atėję į bažnyčią atsitiktinai sužinojo, kad Mišias aukoja svečias iš Filipinų. Net kai kurie vyskupai nebuvo pakankamai painformuoti apie svečio atvykimą ir nebuvo pakviesti su juo susitikti ir drauge su juo koncelebruoti

Mišias. Kardinolui išvykus, visiems buvo aišku, jog atitinkami valdžios pareigūnai viską organizavo taip, kad svečias kuo mažiau sužinotų apie tikrąją Bažnyčios padėtį Lietuvoje.

LIC su kardinolu Sin tiesiog susirio, jam sugrįžus. Jis tuoj atsiliepė, painformuodamas, kad grąšines atšaukti kelionę, jei jam nebus leidžiama vyksti ir į Lietuvą (pasirodė, kad Sovietai svyravę dėl to kelionės punkto), ir kad jo apsilankymas Kaune buvo jam atmintinas kelionės momentas. Kardinolas užtikrino, kad savo pamoksluose jis pakartotinai paminėjo tikinčiųjų kančias. Pvz., kalbėdamas atskirai Kauno seminarijos klierikams, jis sakė: „Šiandien leiskite man... pasakyti jums, kiek jūs esate daug Bažnyčiai visame pasaulyje savo gilia tikėjimo dvasia ir drąsa, savo nesvyruojančia ištikimybė tikėjimui ir Bažnyčiai... Beveik nuo krikščionybės atėjimo į jūsų kraštą, per daugelį amžių, jūsų tauta buvo priversta susitikti su sunkumais, kliūtimis, net su sunkiausiais bandymais. Jūsų ilgoje istorijoje, jūsų protėviai, o dabar jūs patys, esate savo darbais išreiškę tai, ką apaštalas pasakė, „Niekas negalės mūsų atskirti nuo Dievo meilės“ (pgl. Rom. 8:35)“.

Bet kardinolas padarė prielaidą, kad jis tenai lankydamsis viešai kalbėjo tik apie tai, ką savo akimis matė. Jis atseit pasakė spaudai, kad jei pozityvus „glasnost“ reiškiniai yra autentiški pasiekimai Sovietų politikoj, tai jis tą atvirumą sveikina.

Lietuvių informacijos centras, atsakydamas į kardinolo laišką, štai ką išskė:

1) Pamokslų turinys pagirtinas ir buvo vertas platesnės audiencijos.
2) Kardinolas, ribodamasis „tuo, ką matė“, atvėrė duris TASS'o dezinformacijai. Perdėtas objektyvumas ir mandagumas yra ir buvo naudojamas propagandos tikslams. Kardinolas be reikalo pirmąsias pastabas suteikė Sovietų žinių agentūrai, (Nukelta į 2 psl.)

Šiame numeryje:

Istorikai Lietuvoje • Politiniai piligrimai į Sovietų Sąjungą • Telesforo Valiaus ir Henriko Nagio Rilkės „Kornetas“ • Raymond Filip eilėraštis • Vytauto Martinkaus „Nebausti prapultimi amžina“ • Romano menas pagal Milan Kundera • Prano Domšaičio darbų paroda Chicagoje

Žvilgsnis į politinius piligrimus

(Atkelta iš 1 psl.)

kuri pasižymi etikos prasizengimu ir žinių iškraipymu.

3) Nepaisant kardinolo sudaryto įspūžio, jog Sovietai „priima“ Bažnyčios egzistenciją, Bažnyčia vis vien kovoja už savo gyvybę. Šis kardinolo pareiškimas yra klaidinantis: „Atrodo, jog Sovietų valdžios linija yra atviresnė. Jie supranta, kad negali sunaikinti religijos, nes tai yra rusų tautos siela“. Jei Sovietai nebando sunaikinti Bažnyčios, kaip yra teigiama, jie tikrai bando suvaržyti jos veiksmingumą, kaip akivaizdžiai įrodo LKB Kronika, Ukrainos KB Kronika, ir kt.

4) Kitur kardinolą cituoja, jog jis teigia, kad Sovietai „restauruoja bažnyčias ir katalikiškas institucijas“. Jei čia kalbama apie išorės restauraciją, kiekviena bažnyčia, kuri yra restauruojama kaip istorinis paminklas, atstovauja kongregacijai, kuri valdžios įsakymu neteko savo maldos namų. Jei čia kalbama apie „daugiau kaip 100 konfiskuotų bažnyčių ir koplyčių sugrąžinimą (kaip bekalbėti apie šimtų uždarytų vienuolių ir vienuolynų), dar nei viena konfiskuota bažnyčia nebuvo sugrąžinta. Tik Klaipėdos bažnyčia ketina grąžinti dvejų metų laikotarpį. O dėl Sovietų pažadų, jau daug metų valdžia žada išleisti lietuvišką mišiolą, kuriam Vatikanas prieš penkerius metus parūpino popierių. Pažadas dar neišpildytas.

5) TASS citavo kardinolą, sakantį, kad „dezinformacija kenkia draugystei ir abipusiam supratimui... Niekur nemačiau tikinčiųjų teisių pažeidimų“. Šia citata seka elipsė: LIC žinojo, kad TASS šią frazę galėjo paskelbti ne pagal kontekstą. Bet visa nelaimė buvo, kad skaitytojai, matydami šį teiginį, ateinantį iš tokio autoritetingo šaltinio, galėjo manyti, kad šiuo paneigiamu lietuvių tautos sunkumai praeityje ir dabartyje. Šis teiginys galėjo taip pat pakenkti patikimumui ti, kurie tuos reikalus atidžiau seka.

6) Kardinolo pareiškimas Vatikano radijui, kad Sovietų valdžia nori „užmiršti praeitį“ (kaip, pvz., sušaudytus vyskopus, nukankintus kunigus ar masinius tremimus) yra tolygus sakytį filipinečiams užmiršti revoliuciją ir reabilituoti Marcos šeimą ar sakytį žydams užmiršti holokaustą.

7) Lietuvos katalikams reikėjo ne kardinolo maloningo pagyrimo ar atsargios diplomatijos, o tiesios liudijimo ir tikinčiųjų reikalų gynimo. Kardinolo asmeninė patirtis Filipinų laisvės revoliucijai ir jo įžymybė tokios laikysenos verkiant šaukėsi.

Kardinolo Sin pavyzdys yra ypatingas, nes jo pasaulinis prestižas iššaukė didesnę pasaulinės spaudos dėmesį. Bet negalima nuvertinti vaidmens kitų, eilinių turistų, kurie vyksta į Sovietų Sąjungą ir nekritiškai dėl menko susiorientavimo priima viską už gryną pinigą. Tą patirtį turėjau prieš trejus metus, kai vykau į Sovietų Sąjungą su eklezine 270 pasauliečių bei dviasimkių taikos grupe. Kelionę organizavo Tautinė bažnyčių taryba (National Council of Churches) ar, kitaip sakant, Amerikos protestantų „Vatikanas“. Ryšių su Sovietų Sąjunga reikalu ši grupė ieško aktyvaus dialogo su Sovietų tikinčiaisiais per oficialiuosius kanalus. Stipriausias ryšys yra su rusų pravoslavų Bažnyčia.

Kiekvienas dalyvis pats užsimokėjo už kelionę arba buvo siunčiamas savo parapijos lėšomis. Mūsų kelionę globojo pravoslavų Bažnyčia ir Inturistas. Kai susiskirstėm į ma-

žesnes grupes po 30 žmonių, su mumis buvo bent vienas pravoslavų kunigas (mūsų grupėje ukrainietis, nemokantis nė vieno žodžio angliskai) ir specialiai paruošta Inturisto gidė. Specialiai paruošta tuo atžvilgiu, kad Inturistas gidės pravedė per religinės terminologijos kursus. Mes lankėm bažnyčias, susitikom su klebonais bei aplankyti miestų pareigūnais, ir sveikinomės su sutiktais tikinčiaisiais, su kuriais buvo sunkiau vesti „dialogą“, nes jie nemokėjo angliskai, o mes — rusiskai.

Pripažinsiu, kad čia buvo viena iš jausmingiausių kelionių mano gyvenime. Pajutau paprastų žmonių nuosirdumą ir gilų tikėjimą. Apsiverčiau, kai 12 metų mergytė mane apkabino baptistų bažnyčioje Volgograde ir prisipažindavo kartojo vienintelių su angliskai mokamus žodžius: „I love New York“. Pirmą kartą savo gyvenime patyriau rusų pravoslavų liturgijos turtingumą, grožį, mistiškumą. Jeigu būčiau apsiribojusi šiais jausminiais išpučiais, tai tikriausiai šiandien jus užtikrinčiau, kad Sovietų Sąjunga yra taikingas kraštas; kad bažnyčios yra pilnos ir kad jose buvau sutikta šiltai ir draugiškai; kad manęs pakartotinai klausė, kodėl mūsų prezidentas Reaganas nori karo ir mano, kad Sovietija yra blogio imperija. Kai virš galvos kabo, kaip Damoklo kardas, branduolinio karo grėsmė, norisi tikėti sovietiniu geravimu ir gyventi taisyti švietimais kelionės prisiminimais.

Nors atrodo, kad šių kelevių skaičius nebuvo toks didelis, jų per dvyliką dienų susidaryti išpučiai nuskambėjo plačiai. Keliasdešimt jų grįžė aprašė savo išpučius vietiniuose laikraščiuose bei žurnaluose, kalbėjo savo parapijose bei miestuose per visas JAV-bes. Pasiekta dešimtys tūkstančių klausytojų bei skaitytojų. Norėčiau pasidalyti su jumis jų išpučių ištraukomis:

Mary Myers, katalikė iš Bridgeport, Michigan, sakė: „Mūsų bendruomenėje amerikiečiai beveik nieko nežino apie Sovietų religinį gyvenimą. Žmonės tiesiog nustemba, kad ten iš viso yra aktyvi Bažnyčia“.

Kai episkopalo pastorius Charles Perry iš Washingtono pasakojo savo draugams apie kelionę, jie jam tvirtino mane, kad visi Sovietų Sąjungoje yra ateistai. „Man išpuči padarė maldininkų skaičiai, ypač jaunimo ir vidurinėsios kartos“.

Tautinės bažnyčių tarybos Amerikos-Sovietų bažnyčių ry-

Gintė Damuštė, Lietuvos informacijos centro žinių atsakomoji redaktorė, ir kun. Kazimieras Pugevičius, Religinės šalpos reikalų vedėjas, Lietuvos informacijos cen-

tro bibliotekoje, kur sutelkta daug medžiagos žmogaus teisių tematikai. Lietuvos informacijos centro nuotrauka

sių vedėjas John Lindner iš New Yorko teigė: „Mes matėm gyvas religines bendruomenes visur, kur tikėjome. Mes net girdėjome, kad stato kelias naujas bažnyčias“.

Pastorius Robert White iš New Jersey sakė, kad jis ir kiti nustebo Sovietų taikos troškimu. Tas troškulis yra savaime suprantamas, nes jie tiesiogiai patyrė karo žiaurumą, rašo White.

Reformatorius dr. Louis Lotz iš Sioux City, Iowa, pasakojo, kad rusų pravoslavų kunigai ragino susirašinėjimą tarp Amerikos ir Sovietų Bažnyčių. Meras ir kiti partijos dignitarai kalbėjo apie miestų draugystę tarp Amerikos ir Sovietų Sąjungos miestų. „Mes diskutavom žmonių apmainas“, tęsė pastorius. „Amerikiečių grupės gyventų Sovietų Sąjungoje metams ir Sovietų grupės pas mus“.

Čia, palyginus, yra gana švelnus pasisakymas, kurie vis vien subiliai perduoda normalaus gyvenimo sąlygų suvokimą. Pvz., suorganizuoti privačia iniciatyva amerikiečių grupę vykti į Sovietų Sąjungą laikinai pagyventi, kaip siūlė dr. Lotz, nebūtų sunku. Sovietams privati iniciatyva tai daryti neįmanoma ir net su valdžios pritarimu būtų keblumas: vyktų tik parinktieji, o ne bet kurie norintys.

Šie keleviai grįžta namo su naiviais išpučiais, nes jie rimtai yra nustebinti bei priblokšti, kad žmonės Sovietų Sąjungoje daro tuos pačius dalykus, ką jie daro: valgo triskartį dieną, eina į darbą, tarpusavy kalbasi gatvėje, žaidžia su savo vaikais parke. Kai šitie sovietinio gyvenimo greitai prabėgantys vaizdai nesuderina su Orwell'o totali-

tarinės valstybės sąvoka, daugelis vakariečių nusprendžia, su Sovietų šeiminių skatinimu, kad neteisėybė guli su anaja, reiskia, mūsų puse.

Vienas Europos diplomatas štai kaip komentavo šį fenomeną: „Vakariečiai turi keistą totalitarinės valstybės sąvoką: jie mano, kad turi būti ginkluotų policininkų kiekviename kampe ir kad žmonės 24 valandas į dieną gyvena nuolatiniame baimėje. O taip nėra. Nėra lengva matyti religijos, laisvo išreiškimo ir informacijos suvaržymus, kai tikėtai skubiai praeina“.

Be kita ko, šitokios grupės, ypač religinės ar taikos delegacijos, yra atvirom rankom priimamos mokyklose, kolchozose ir aukštųjų pareigūnų istaigose. Wayne Bryan iš San Antonio, Texas, pasakojo, kad „mes, eiliniai amerikiečiai, nesam prapratę į mokyklos auditoriją, kur mums sukeliu didžiausias ovacijas. Mes susikibom rankomis su sovietais ir visi sudainavom „We Shall Overcome“ (Mes nugalėsime). Buvo labai jaudinantis momentas“.

Vienas Maskvoje gyvenantis rusas intelektualas, negalėdamas suprasti, kodėl amerikiečiai, atvažiuoję į Sovietų Sąjungą, kritikuoja savo krašto administraciją, sakė užsienio korespondentui, „žinai, kaip mes juos vadinam? Peacenikais. Tai labai gražus žodis, implikuojantis, kad jie yra idiotai“.

Šie amerikiečiai turistai įsivaizduoja, kad jie atlieka „alternatyvią diplomatiją“, ir užpyksta, kai diplomatai ar kiti vakariečiai, gyvenantys Sovietų Sąjungoje, bando jiems įrodyti, jog jų šeiminkai nėra žurnalistas ar taikos veikėjas Vakarų

prasmė, o propagandistai. Sovietų sistemoj tai pilnai pagrįsta, be neigiamų implikacijų, profesija.

Vienas toks „alternatyvus“ diplomatas apibūdino savo bei jo grupės rolę štai kaip: „Mes jokiū būdu nesam tik turistai. Mes griauame nepasitikejimą sieną. Aš tikrai manau, kad Sovietų visuomenė yra pasirodusi su mumis dirbti“.

Rusai, su kuriais turėjom daugiausia ryšių mūsų kelionės metu, iš esmės yra šilti ir vaišingi žmonės. Eiliniai piliečiai tikrai nesiekia ginkluotai užkariauti visą pasaulį. Bet didžiausias skirtumas yra, kad jie turi labai mažai įtakos, jei iš viso, vyriausybės užsienio bei karinėj politikoj. Jie aplamai mažai ką žino apie tą politiką. Andriejus Sacharovas aiškina, kad „nepaisant mūsų žmonių degančio noro turėti taiką ir valdžios siekio žūt būt išvengti kito didelio karo, mūsų užsienio politikoj vyrauja labai pavojingų agresijos ir prievartos metodai. Sacharovas, apeliuodamas į Vakarų taikos grupes, argumentavo, kad tikroji taika yra glaudžiai susijusi su žmogaus teisėmis, būtent jų įgyvendinimu“.

Sovietai dažnai išnaudoja užsienio bažnyčių vadų ir nusiginklavimo grupių keliones sukelti lankytojų pasamoneje abejones dėl taikos ir žmogaus teisių rūpesčių surišimo. Kartais religinės ir taikos delegacijos sugrįžta, kartodamos Sovietų liniją, kad netinka ir nederia šios du rūpesčius sujungti. Mat Sovietai kitaip supranta žmogaus teises (pvz., jų teisės apima teisę dirbti, turtuoti, nemokama švietimą ir medicininę priežiūrą ir pan.). Sovietai tikina, kad esame suaugę, subrandę žmonės, turime priimti viens kito skirtingus gyvenimo būdus, vengti viens kitą mokytį ir siekti mums visiems brangiausio tikslo — pasaulinės taikos. Viskas pasidaro taip lengva ir aišku, kad vienas sužavėtas bendrakeleivis pasipiktinęs klausė, „Ko, po velni, čia vis klausiamu apie disidentus? Mes neatvažiuovome studijuoti jų būklę, o atvykome patirti sovietinių žmonių nuotaikas“ (lyg disidentai nebūtų žmonės).

Mano grupėje buvo vienas ypačiai liūdnas atvejis. Kai baptistų bažnyčioj Maskvoj neregistruoti baptistai apeigų metu iškele plakatus, nusakancius jų persekiojimo faktus, vienas iš mūsų delegacijos vadovų vėliau spaudai driso išreikšti susierzinimą, kad demonstrantai sutrukdė maldos eigą ir vizito harmoniją.

Kaip su mumis bekeliaujantis žurnalistas-kolumnistas Michael McManus pažymėjo, grupės vadovybė skatino mus nesilankyti pas neregistruotus baptistus, disidentus ir pan. Atseit jie valdžios akys yra nusikaltėliai, tad mūsų apsilankymas pas juos pastatytų

juos į dar sunkesnę padėtį.

Neregistruotų baptistų demonstracijos metu Maskvoje amerikietis grupės vadovas prie mūsų priejo, mums bekalbant su viena iš demonstrančių, ir įsakė eiti į autobusą ir su ja nustoti kalbėti, kad „neužgautumėm mūsų Sovietų šeiminkų“. Be kita ko, mus apsupo Inturisto gidės, kurios bandė įtikinti, kad šią „demonstraciją“ suorkestravo JAV ambasada. Šalia to, aplink mus lakstė vyresnio amžiaus moteris isteriškai rėkdamas, „Mes norim taikos, mes norim taikos!“

Nenoriu jums nupiešti visiškai niūrų šių kelionių paveikslą. Tik noriu išryškinti psichologines aplinkybes, kurios paveikia kelionių toną ir kryptį — be ypatingos KGB režisūros.

Iš tų kelionių išeina ir gero: 1) Žmogiškų ryšių palaikymas yra sveikas, pozityvus ir būtinas reiškinys, norint išvengti asmeninės ir visuomeninės stagnacijos. Izoliacija nieko neatsiekia. Tie iš mūsų grupės, kurie lankėsi be baimės privačiai pas žmones kelionės metu, grįžo su pilnesniu vaizdu apie sovietinio gyvenimo realybę ir su gilesniu ryžtu padėti naujiems draugams bei bendraminciams.

2) Nepaisant naivuolių per spaudą nuskambėjusių pasisakymų, spaudoj pasirodė ir labai įžvalgių straipsnių. Žurnalistas Kay Miller parašė visą seriją straipsnių, bet cituosiu tik vieną paragrafą, kuriuo taikliai nušviečia tikinčiųjų būklę. Ji kalbėjo tokiais palyginimais, kurie yra lengvai eiliniam amerikiečiui suprantami:

„Išvaizduokite liuteronų bažnyčią be katekizacijos pamokų, be šv. Rašto būrelių, be jaunimo organizacijų, be taikos ir teisingumo simpoziumų. Išvaizduokite Bažnyčią be senelių prie-glaudų, be vasaros stovyklų, be universitetų ar socialinio aptarnavimo programų. Išvaizduokite, kad jums uždrausta namuose prenumeruoti religinę spaudą. Išvaizduokite, kad nuo Antrojo pasaulinio karo jums neleidžiama sava kalba spausdinti šv. Raštą ir kad dėl kunigų trūkumo nėra sekmadienių apeigų“.

3) Ši kelionė suteikė puikią progą apatstauti patį keliauninkų tarpe. Vien tik žinančiųjų buvimas bendrakeleivių tarpe padėjo atsverti sovietinę dezinformaciją. Kai Inturisto gidė kalbėjo apie Pabaltijo tautų „įstojimą“ į Sovietų Sąjungą, iškelia skirtingą istorijos raidos supratimą užsienyje, dalydamasi savo šeimos asmeniškais pergyvenimais karo metu. Kai buvo kalbama apie kolektyvizacijos procesą Ukrainoj ir netiesiogiai užsiminta apie tuos metus įvykusių „mažytę problemą“, t.y. Ukrainos badą, kurio metu žuvo 8 milijonai žmonių, iškilo diskusijos apie tų laikų siaubingus pergyvenimus. Kai Maskvos Taikos komiteto narius užklausiau apie įkalintus neoficialaus taikos sąjūdžio narius, Sovietai išliūliai atsakė, kad toks sąjūdis neegzistuoja. Paskui jie tuoj pat tą tvirtinį paneigė, bandydami įrodyti, kad sąjūdį dalyvauja tik priešvalstybiniai žydai. Tokio atsakymo buvo galima tikėtis iš Sovietų; labiausiai gaila, kad mūsų šaliai mažai orientavosi (lyg disidentai nebūtų žmonės).

4) Informavimas vyko ir Sovietų tarpe. Dalis grupės narių, diskusijų metu pakartotinai kėlė specifinius persekiojimo faktus įrodyti mūsų nuosirdų susirūpinimą tais klausimais, pvz., dėl Afganistano invazijos ir pan. Mes sąmoningai primindavom Sovietų bažnyčių atstovams ir valdžios pareigūnams, su kuriais susitikom, kad mums, kaip demokratijai, mylintiems amerikiečiams, šie atvejai buvo nepriimtini ir kenkiantys geresniems ryšiams.

5) Apaštalavom ir bendramincius tarpe. Nors grupės vadovybė ėjo iki tokių ekstremų, kad uždraudė šiai religinei ekskursijai vėžtis šv. Raštą ar net dau-

giau negu vieną porą džinsų, daug kas nesiklauses įvežė religinės ar aplamai užsienietiškos literatūros. Tuo dalijomės su ten gyvenančiais. Su jais, kai buvo imanoma, dalijomės ir asmeniškomis mintimis bei patirtim, perduodami jiems nepasiekiamų žinių. Pvz., kai prieš kelerius metus vyko Amerikos katalikų taikos grupė į Sovietų Sąjungą, jos vienas narys iki šios dienos negali užmiršti su jaunu lietuviu klieriku užmegztą ryšio. Jie valandų valandas kalbėjo apie Antrąjį Vatikano susirinkimą, ypač apie jaunimo katalikišką auklėjimą mokyklose, parapijose, organizacijose. Iš užsienio svečias klierikui nušvietė jo vyskupijos programą, o tas siurbė jo kiekvieną žodį, dejuodamas, kad apie tai Lietuvoj tik galima svajoti. Šis jaunas vyras, antrų metų seminarijos studentas, susilaukęs iš svečio šv. Raštą, jį atsargiai vartė, pripažindamas, kad pirmą kartą matęs bei rankoj laikęs ištisą šv. Rašto tekstą. Ir tai besiruošias stoti į kunigus, tad galima įsivaizduoti, koks tikėjimo tiesų trūkumas egzistuoja pas pasauliečius.

Kaip mes, išeivijos lietuviai, galime reaguoti į šias keliones? Siūlau dvilypę programą:

1) Kiekvienas iš mūsų tikriausiai yra matęs naivuolių pasisakymus savo vietinėj spaudoj. Į juos dera reaguoti laisžais redakcijai, kurių turinys būtų ne pikto, o santūrus tonas; pagrįstas konkrečiais faktais bei asmeniškais išpučiais, nes daugelis mūsų yra buvę Lietuvoj. Reikia taip pat pabrėžti, kad mokant lankomo krašto kalbą, yra žymiai lengviau patirti ir suprasti gyvenimo realybę iš gilesnių pokalbių su vietiniais gyventojais. Didėsni dėmesys atkreiptinas į paprastų žmonių sunkumus, kaip, pvz., kokias kliūtis sutinka tikintis, norintis tapti mokytoju komunistinėje santvarkoje. Nors ryžtingiausių kovotojų pavyzdžius reikia kelti viešumom, jais nereikia ribotis. Eilinis amerikietis, kuris yra augęs mažai aukos reikalaujančioj aplinkoj, kartais sunkiai supranta tokių sądūninių, terlekų, gajauskų ir kitų disidentų pasiaukojimo dvasią. Be kita ko, susidaro klaidingas išpučis, kad tik jų mažas būrelis yra Sovietų represuojamas, o ne plačioji visuomenė.

Kodėl mes, grįžę iš savo kelionių, pilni tokių akivaizdžių išpučių, dažniau neaprašom tuos išpučius, jais nesidalijame pranešimais kankituosiems? Teko skaityti vienos tokios keleivės, vardu Dalia, gražiai aprašytus išpučius iš Kryžių kalno Lietuvoje *The Catholic Digest* žurnale.

2) Būkime tiesos apaštalai, įsijungdami į kitataučių religines ir taikos ekskursijas į Sovietų Sąjungą. Būtų visai tiksli ateitininkų kuopoms bendrai remti bent vieno nario kelionę per metus tokia ekskursija. Tai būtų daroma su sąlyga, kad jis su taktu keltų keliauninkų rūpesčius ir Sovietų tarpe (perdramatinti pareiškimai nustoja savo vertės šiu labai jautrių ir nusistatusių keliauninkų bei pareigūnų tarpe) ir grįžęs rastų progą kalbėti apie kritiškų išpučių vietinėse kitataučių parapijose, klubuose, spaudoj bei lietuvių forumuose. O jei neįmanoma dalyvauti patoj grupėj, galima bent iš anksto prašyti grupės vadovybės paskleisti važiuojančiųjų tarpe Lietuvą liečiančią literatūrą.

Be visų šių kelionių minusų, reikia pripažinti, kad jos turi ir daug plusų. Didžiausias plusas yra, kad tokia kelionė yra vertinga ir neįkainojama patirtis, jei tik keliauninkas yra budrus ir atsimena, kad apgavimas, kaip hipnozė, ieško hipnozei neat-sparios aukos. O mes, kaip lietuviai ir kaip katalikai, galime savo asmenišku bei visuomeniniu žinių bagažu atlikti svarbią atsparumo funkciją.

Romualdo Požerskio nuotrauka iš serijos „Kaimo šventės — 38“. 1976. Požerskio Atsiminimų šventės (grupjučio 6 diena) atlaidai. (Iš parodos „Atlaidai Lie-

tuvoje“, vykusios 1988 m. birželio mėn. 3-12 d. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje.)

Knyga šviesiam dailininko atminimui

PRANAS VISVYDAS

Rainer Maria Rilke. **SAKMĖ APIE KORNETO KRISTUPO RILKĖS MEILĘ IR MIRTĮ.** Vertė Henrikas Nagys. Iliustravo Telesforas Valius. Chicago: Algimanto Mackaus knygu leidimo fondas, 1987. Knygos apipavidalinimas – Vytauto O. Virkau. 54 psl. Kaina – 12 dol. Gaunama „Drauge“.

Poetų ir dailininkų kūrybinė bičiulystė neabejotinai yra vienas gražiausių lietuvių kultūros bruožų. Per pastaruosius keletus metus tai patvirtino Algimanto Mackaus knygu leidimo fondas, išleidamas Alfonso Nykos-Niliūno versta, Romo Viesulo iliustruota Vergilijaus *Georgikų* knyga, taip pat Henriko Nagio – Telesforo Valiaus R. M. Rilke *Sakmė apie korneto Kristupo Rilke meilę ir mirtį*. Šiuos abu puikius toms išspausdinti Mykolo Morkūno spaustuvių Chicagoje. Abu grafikai yra mirę, tačiau jų meniškoji gyvybė tebeglūdi iliustruose knygose.

Henriko Nagio ir Telesforo Valiaus bendravimo pradžia ar nebus tik poezijos rinkinys *Lapkričio naktys*, išleistas 1947 metais Freiburge? Žiūrėdama į raizinį, skirtą šios knygos ciklui „Mano žemė“, įsitikinu, koks vis dėlto artimas jo emocinis braižas poeto įvaizdžiams. Tarsi byloja ta pati dvasia. Piesinyje – aukšti, siek tiek įžambūs medžiai šurpionis šakomis apglėbė neša juodą karstą, lygiai kaip eilėraštyje „Ažuolai“, „mes nešame mirusių dangų“. Anuo metu gūdūs akordai tiko visuotinės tragedijos paliestai Europai.

Priminsiu seniai žinomą tiesą: žmonijos nelaimės gimsta dvasinė kūryba. Tai lyg ir paradoksas: juk nelaimė atima žmogui bet kokį norą kurti. Taip – pradžioje sugniužtama, bet netrukus, kartarsui padedant, pasigirsta kūrybiniai atgarsiai. Įmkime karą. Jo laukuose su pasismaginimu plūša giltinė, siaučia pragaištis, naikinimas. O vėliau, žiūrėk, iš tų kraupių įvykių dainiai semia savo siužetus. Jie dažni lietuvių liaudies dainose ir baladėse. Motulės ir mergelės išlydėtas narsus raituželis nesugrįžta iš karužės. Skamba jo likimą apraudanti daina.

Rilke romantikoje sakmėje eleginė gaida yra prislopinta. Tačiau karo patetika jaučiama

Telesforo Valiaus iliustracija Henriko Nagio Rilke „Korneto“ vertimui.

nuo pradžių iki galo. Jaunam austrui Raineriui Marijai Rilkei baladinė karo tikrovė buvo itin artima. Visa praeitis perpinta karais. Pavyzdžiui, septynioliktame amžiuje austrai nuolat ir nuolat gynė savo imperiją nuo turkų. *Kornete* ir pavaizduotas vienas toks žygis, kuriame Heisterių raitijos pulko eilėse dalyvavo poeto prosenis Kristupas Rilke. Minimi 1663 metai.

Rainerio tėvas, geležinkelio tinklo tarnautojas, didžiavosi savo kilmingumu ir svajojo apie karinę profesiją. Todėl dešimtmetį sūnų išsiuntė į karo mokyklą Sankt Poeltenę, o po ketverių metų į Maehrisch-Weiskircheną. Trapaus gymio paaugliui karinis auklėjimas buvo atgrasus. Jis vėliau stengėsi visą tą muštą ištrinti iš savo atminties. Jam kur kas mielesnė buvo idealizuojamų taikingų moterų globėjiska draugystė.

Anoji, kad ir nemėla, kariūniška patirtis vis dėlto suteikė poetui reikiamą įžvalgumą,

aprašant *Kornete* žygi jojančius raitelius. Čia jis būdingomis detalėmis, keliais lakoniškais pokliais, herojaus apmąstymais ir išgyvenimais sukuria karo meto atmosferą, kurią gaubia septynioliktos amžiaus šydas.

„Jojame, jojame, jojame. Per dienas, per naktis, per dienas (...) Ir dvasia jau visai pavargę ir ilgesys toks bekrastis“. Jaunasis raitelis Von Langenau sakmėje yra tarsi legendinis riteris, kuriam rūpi ne vien šlovė mūšio lauke, bet ir iškamos moters meilė. Savokos, prasidedantios raide M, čia turi ypatingą reikšmę: motina, mergelė, meilė, moteris, Madona, mirtis. Jomis nužymėtos herojaus mintys. Jis intymiai šnekučiuoja su šalia jojančiu paslaptingu prancūzų markizu. Tas prie krūtinės nešioja mylimosios dovanotą rožę. Atsiskirdamas vieną rožlapį įteikia junkeriui, lyg ostiją: „Ji saugos Jus. Sudiev“. Von Langenau slepia švelnų lapelį po savo šarvais. Tariai, kad ir ji saugos svetima moteris. Bet tai apgaulė. Vėlesni įvykiai parodo, kad iš markizo (o gal Mirties?) gautas vystantis žiedlapis jo neapsaugojo.

Rilke buvo įkvėpimo vergas. Sugebėjo ne tik įkvėptai rašyti, bet ir ilgai tylėti, kaupdamas mintis būsimam darbui. Jam nerūpėjo, kaip dažnai nūdien pasitaiko, kepti knyga po knygos. Anot Rilke globojusios kunigaikštienės Marie von Thurn und Taxis, poetas visuomet paklusdavo vidiniam impulsui. Neabejotinai prozinė poema „Die Weise von Liebe und Tod des Cornets Christoph Rilke“ buvo parašyta tokio dvasinio pokio metu 1899 metais, sugrįžus iš jį labai paveikusių islonės Rusijoje. Knygos išleidimas gerokai užsildė, žinoma, ne taip ilgai, kaip lietuviško vertimo. *Kornetas* pasirodė 1906 metais ir savo romantišku plazdesiu patraukė skaitytojus, dar nesužalotus mūsų epochos vis didėjančio cinizmo. Per penkiolika metų buvo padauota 200,000 egzempliorių. Prie knygos sėkmės prisidėjo Rilke poetinis genialumas – nepretenkiamas pojūtis žodžių ir sakinių sąsąskambui, kitaip sakant, įvairiabalsei gyvenimo, dvasios, kalbos partitūrai, primenančiai Richardo Strausso poetines simfonijas. Juk tai to paties laikotarpio kūrinys.

Antro pasaulinio karo išvakarėse ir jau karo metu Rilke kūry-

ba buvo bene labiausiai mėgiama Lietuvoje humanistiką studijuojančio jaunimo tarpe. Prie to prisidėjo ir Henriko Nagio keli Rilke eilėraščių vertimai, ir Antano Maceinos paskaitos. Henrikas Nagys visą „Korneto“ tekstą išvertė 1943 metais. Jis rašo: „O 1945 metų vasarą ėjova su Telesforu Valiumi pėsčiom iš Lustenau pabėgėlių stovyklos Vorarlberge, Austrijoje, į Brenganzą (...) ir kalbėjome apie „Kornetą“. Pasakojau jam apie tą sakmę. Tą patį vasarą Telesforas Valius pasiūlė ją man išleisti, iliustruotą jo medžio raiziniams“.

Kadangi prisidėjo emigracija ir įsikūrimas Kanadoje, Telesforas Valius iliustracijas baigė tik 1970 metais. Tekstas ir medžio plokštės buvo atiduoti Chicagos spaustuvių. „Tačiau knyga nepasirodė“. Paslaptingu būdu „visos raizinių plokštės dingę spaustuviųje. Telesforą toji nelemta žinia giliai užgavo ir sukrėtė. Kurį laiką jis nenorėjo apie leidybą net kalbėti“.

Idomu: kurioje spaustuviųje taip atsitiko? Ar tam yra bet koks pasiteisinimas? Apie tai diskutuoti nėra. Dailininkas tik prieš mirtį grįžo prie to nežinomo nugalėtojo projekto. Dar buvo likę keli atspaudai. Nupiešė naujas titulinės raidės. Deja, numirė 1977 metais gruodžio mėnesio 1 dieną. Vertėjas tad ir skiria šią vertingą knygą „Telesforo Valiaus šviesiam atminimui“.

Dailininko literatūrinis įžvalgumas aiškiai matomas leidinio išsaugotojo raizyboje. Vaizdų emocija darniai susilieja su sakmės pergyvenimais. Vyrauja tvirta kompozicija: drąsus brūkšniai, esminiu detalių saikinga raiška, baltų-juodų elementų ekspresyvus suderinimas. Čia Telesforas Valius nepasiduoda savo „munkiškam“ tragizmui. Lieka ištikimas tekstui. Ypač įspūdingi yra: vėliavnešys ant žirgo, dinamiškai sutapęs su žemės ir dangaus įstrižais brūkšniais (p. 24), ar korneto poilsis gotiškame ruime (29), ar tasai baltai apsi- rengęs jaunuolis juodame parko fone (33), ar prieškambario vaizdas miego metu (41), ar toji mūšio akimirka, kai iš visų pusių į bešalmį kornetą sminga turkų kardai (49), ar užsklandai durų angioje moteris svyrantį galva, pailiustruojant paskutinį sakmės sakinį: „Tenai jis matė seną moterį verkiant“.

Henrikas Nagys „Priešai“ tvirtina: patikslinęs vertimą „jau gal dešimtą kartą“. Reikia, įdėję daug darbo. Išlaikė rikišką

intonaciją, net sintaksės būdingumą, per daug nenutildamas nuo lietuviškos vartosenos. Kalba paprasta, ryžtinga, kartais pagausanti savo lyriškumu:

„Jo vėliava atremta į lango kryžmą. Ji juoda ir liekna. Lauke lekia vėtra dangumi ir drasko naktį į gabalus: baltus ir juodus. Mėnesiena praslysta pro šalį kaip ilgas žaibas, ir per nejudančią vėliavą nubėga neramūs šešėliai. Ji sapnuoja“ (p. 40).

Anot vokiško žodžio „Nachdichtung“, atkuriant originalą sava kalba, bet tuo pačiu nekeičiant jo specifikos, pakartotinas tikslinimas praverčia. Taip pat apsimoka rankraštį duoti peržiūrėti redaktoriui, gerai mokančiam vokiečių ir lietuvių kalbas. Gal vertėjas taip yra padaręs. Juk Rilke „Die Weise...“ vietomis sunkiai įveikiama. Vertiant susiduriama su problemomis.

Pavyzdžiui, įžanginiame pra-nešime apie Kristupo Rilke mirtį originale rašoma, kad jis „als Cornet in der Kompanie des Freiherrn von Pirovano des (...) Heysterschen Regiments zu Ross... verstorben war (...)“. Vertinama: „buvo kornetas (...) Heisterių pulko barono von Pirovano kuopioje ir ant žirgo... žuvo (...)“. Tai tiesa, jis žuvo ant žirgo. Bet originale tas „Regiments zu Ross“ reiškia raitijos ar raitelių pulką.

Epizode, kur prancūzas markizas pokalbyje aštuoniolikametį Von Langenau vadina ponu (Herrn), vertėjas „poną“ pakeičia „kornetu“. Šiek tiek per anksti, nes korneto (vėliavnešio karininko) laipsnį jis gavo vėliau, tik susitikęs su generolu Štorku.

Briugeliskame epizode, kur „keiksmų ir spalvų, ir kvatojimo pilnos pakelės“, austrų armijos „knechtai“ pavirsta „bernais“, nors iš tiesų jie yra tik juodašarviai knechtai (angliškai „troopers“). Jie griežia mergas, kurios gina. Sakinys „Und von der wilderen Gegenwehr hastiger Haende werden die Trommeln wach“ lietuviškame tekste skamba „Ir nuo išsigandusių rankų gynimosi būgnai pabunda“. Ar ne tiksliau būtų „Nuo skubrių rankų pašėlusio gynimosi...“ Juk „hastig“ neturi išgašio prasmės.

Nenoriu būti blusinetoju. Tai veikiau žinovų darbas. Man vertimo visuma daro gerą įspūdį. Sakmė skaitoma lengvai. Iš fabulos ir iliustracijų sklinda neįprasta taurinanti goda. Tiek svajonių ir mintių, tiek reginių ir emocijų, tiek narsos ir tiek tylaus sielvarto...

Raymond Filip

Raymond Filip

Gitarai neramu

Už dovaną kalbų iškalbingesnė,
O, aš esu daugiau, negu aidėjimui anga!
Daugiau nei Meksikos moliūgų indas apkūnus,
Nei rožėn kvepiantis raudonmedis iš Indijos,
Nei havajietiška akacija k o a
Ar žiemą klevo išpjauta lenta šakota,
Išmarginta lyg paukščių akimis,
Kada sula dar suledėjusi, bet medis daug saldesnis.
Esu stipresnė ir už metalinį d o b r o

Gitaros storapilvės kūną
Arba kokios dvikaklės permatomą
Neperšaukiamą pleksistinklo masę.
Buvau aš Afrikoje kilpininko lankas
Ir p' i - p' a Kinijoje ant kilimo maldų,
Ir graikų kithara, skirta tik pirštams,
Apmastytiems žiedais, nuogalių kurtizanių,
Arabijoj – a l' u d, dykynių nuoboduliui išblaškyti.
Normandijoje trubadūrai, bardai ir žonglieriai
Sūpavosi ant medžių, grodami manim,
O Andaluzijoj tapau gitarra prasičokeliams,
Belgi Karališkai Koplyčiai v i h u e l a,
Kurį tiktai Ispanijos didikai ir šventieji lietė.
Medžio meistrai mano medieną lankstė,
Lyg būtų ji iš Kryžiaus Tikrojo imta.
O laimindama paslapčia,
Išgelbėjau visokio amžiaus nesubrendėlius savizūdžius:
Psichopatų, kur stygom plimpina, ir tuos,
Kur jas kapoja, lyg kirviu, arba dantim įnirtę taso,
Ir tuos nemeigšas, mokančius tik rakto C penklinę groti.
Taip pasimetusi savo migloj ir debesyse,
kad bliunantiom juodom burnom
praryti graso telekamera Nr. 1.
Svajonės gi tėra tik alasas dienės
neišspręstose disonansuose.
Nesu aš suraizgyta,
Bet dailiai išlenkią.

Visiems esu lygiai gera bičiulė:
Isimylėjusiems, kareiviams, kaliniams,
Kurie mane, lyg moterį paklusnią, glamonėja.
Kaip parankinė lūkesčio, aš jums
Parodysiu jausmus ir skambesį, ir pokštus.
Ir a š bijausi ateities, kuri
greitai, greičiau, greičiausiai lekia
Pirmyn Allegro ma non troppo.
Glausk visados mane sau prie širdies, nes aš
Nešioju ir istoriją, ir tyla, ir visas
Tik ką užgimusias dainas savj.

Iš anglų kalbos vertė HENRIKAS NAGYS.

Raymond Filip – lietuvių kilmės Kanados poetas, gimęs 1950 metais Luebecke, Vakarų Vokietijoje. Baigė mokslus Kanadoje, studijav. anglų kalbą ir pedagogiką. Iki šiol yra išleides tris poezijos knygas, novelių rinkinį. Nuolat publikuoja savo kūrybą periodikoje. Rečitaliuose akompanuoja savo poezijos deklamacijoms gitara. Jo eilėraščiai yra įtraukti į devynias poezijos antologijas, išleistas Kanadoje. Lietuviški jo poezijos vertimai, parušti mūsų poetų, yra buvę spausdinti *Metmenų* žurnale ir *Draugo* kultūriniame priede.

Telesforo Valiaus iliustracija Henriko Nagio Rilke „Korneto“ vertimui.

Telesforo Valiaus iliustracija Henriko Nagio Rilke „Korneto“ vertimui.

Trys baladiškos istorijos

Vytauto Martinkaus „Nebausti prapultimi amžina“

PETRAS MELNIKAS

Vytautas Martinkas, gimęs 1943 metais, buvęs Kauno ir Rašytojų sąjungos sekretorium, yra išleidęs apsakymų ir apysakų rinkinius *Loterija* (1969), *Rotušės laikrodžio vagis* (1974), *Vėtrungė šeimos šventei* (1978), romanus *Akmenys* (1972), *Lašai* (1980) ir *Medžioklė draustinyje* (1983), o 1987 metais pasirodė su trim baladiškoms istorijoms knygoje *Nebausti prapultimi amžina*. Jaunas rašytojas čia pateikia vaizdingas tris balades apie meilę gamtai, apie mirusį žmogų, rašančią savo sūnams, ir podporučiką Katerfeldą 1863 metų sukilimo ir sukilėlio kun. Antano Mackevičiaus pakorimo laikais.

Vytautas Martinkas

Ilgesnė baladė „Vidauja“ yra apie upelį Vidaują kažkur šiaurės vakarų Lietuvos kampe, kur atvyksta technikas trąšas lėktuvu ant laukų pabarstyti. Bet baladė yra apie pačią upelį, ten gyvenančius ūkininkus, ypač apie Peliką Antelį, kuriam ta upelė buvo kaip mylimoji nuo mažens: braidžiodavo po ją, plaukiodavo žiemą ant ledo lyčių, maudydavosi, žuvaldavo, iškasė šalia tvenkinį, kur nuo vokiečių slėpėsi. Gavęs po karo šaukimą į kariuomenę, nenoriai ir rusų kariuomenę nuėjo, bet atitarnavęs grįžo, dirbo girininkijoje, kasė griovius su melioratoriais, aprodė atvykusiam mokslininkui savo pasodintus ąžuolus.

Tai vandenį ir visa, kas surišta su upele, mylintis žmogus. Melioracijos kanalai sužalojo upelės natūralumą, ji tapo tik lietaus nutekėjimo vamzdžiu, po lietaus ji išdžiūva. Iš aukštojo nusileido bebrai ir pradėjo užtvankom srovę stabdyti. Trąšos, iš sandėlio ikgriuvusios į upelį, ją užteršė. Žuvis dvysta. Lėktuvu ant laukų trąšas barstantis technikas nepataiko ir paberia ant vandens. Antelis šautuvu kelis kartus šauna į tą lėktuvą ir išmuša skylutę fiuzelaže. Bet šiaip jis bejėgis.

Tai savotiška gamtos apsaugos, gamtos meilės ir gamtos grožio baladė. „O kokie gražūs tą rudenį buvo drebulynai ir beržynai! Po kojų liumpėdavo ir šūrėdavo, vėjas driekdavo užsilikusius geltonus lapus, o jeigu dar saulė pašviesdavo... Geltona šviesa nuo medžių, nuo žemės, nuo dangaus eidavo per širdį. Tada jis jausdavo, kokia jina, širdis, yra gili ir gera. Ir dievo karvytė, ir žmogūdi jina užjautė, suprato, mylėjo. Tik tai toji meilė buvo lyg krintančių lapų švytėjimas: nuo kažko priklausanti, atsirandanti ir išnykstanti. Lapams, aišku, reikėjo saulės, o ko reikėjo Antelio širdžiai?“ (p. 208).

Ko reikėjo? Meilę jam nesisekė. Mylejo gimnazistę Bijotaitę, bet jam išėjus į kariuomenę, ji iškėjo už geografijos mokytojo Kopicko. Įsimylėjo ir kalvio gražuolę, bet tą lankydavo nuo mikiojimo į gydantys daktarai net iš sostinės (tokia graži ji buvo!). Iki senatvės jis mylėjo tik upelį Vidaują (kurioj gale per liūtų paskėsta žmogus) ir visą gamtą aplinkui tą upelį, pamažu nykstančią...

Kita baladė „Gabrielius Bunrotas“ išradinga ir originali savo forma. Iš pradžių neaišku, ar gyvas, ar gal jau miręs tėvas rašo laiškus iš grabo savo sūnams. Pirmas — *Sebastijonui*, prisimindamas, kaip iš kaimo atvyko pas sūnų Kazi miestą karštinčiant, kaip sirgo, kaip nepakentė nešvaros kieme, tapo kiemsargiu, kaip mirė, tapo vėlė ir atsisakė nuo kūno. Toliau labai padrikai rašo *Rimantui*, prisimena sapne turbūt jo avariją, kai įsigijo dviratį susitaupęs, bet turėjo bėgti nuo vokiečių. Atsimena, kaip Alytų buvo ulonu su žirgu Ervilku. Manevrose prie Kauno Ervilka persėdėjo kelią užstojusias tanketes, bet nusirita į griovį, susilaudydamas koja, ir ji reikia nušauti.

Aprašo *Vincui* savo antkapio akmenį. Mėnilis grabe praskelbė aplėję ir jis mato žmones, atnešusius gėles. Mato jam gyvenime prasikaltusius, pavogusius gulėtiuką, duonos, alaus. Bet neatina su gėlėmis Kylys, įstaigos vadovas, kuriam statė vasaros namus ir tas už darbą nesumokėjo. Atėjęs to prašyti į Kylio gražius namus Kaune, jis buvo išmestas net gatvėn. Vieną numirėlį kapinėse su Kylio užsienietiškos mašinos ratų žymėmis ant nugaros jis sekioja, galvodamas, kad ji pervažiuo Kylys. Skundžiasi, kad nėra teisybės gyvenime.

Rašo ir žmonai *Anelėi*, dukrai malūnininko, kuriam mūrijo

naujus pamatus; Anelės vėlė traukiasi nuo jo. Atsimena, kaip dirbo milicijoje, o prasidėjus karui traukėsi į Rusiją, tapo desantininku žvalgu ir nusileidęs Lietuvoje 1943 metais miške buvo atpažintas grynaujančios gražuolės Lockutės, kurią pažino iš senų laikų. Ji kviečia pas ją pernakti, bet jis neina, nors buvo ją mylėjęs. Po karo girdejo, kad ji lyg dirbusi vokiečiams ir būtų ji išdavusi, o dabar — ryšininkė su „mišku“.

1950 metais sutinka Lockutę ties vykdomuoju komitetu ir sako jai, pasikalbėkime kabinete, kur nuo sienos į juos žiūri Stalinas. Jis nori jai padėti. Siūlo užteiti pas pažįstamą, gerą sekretorių, o ji atsako: „Ir neišeis“. Ji papasakoja, kad po karo netyčia nušovusi eiguilį Dalibogą ir negalėjusi likti kaimo, tik miške, ir tada atiduoda jam savo revolverį. Bet pas sekretorių neužteina, pasprunka, ir sužeista yra gaudoma.

Tokius dalykus prisimena Bunroto vėlė, klaidžiodama naktimis po kapines. Tai moderniškos formos, savotišku mirusio žmogaus humanizmu ir nechronologiskais, „prustiškais“ epizodais išmarginta baladė.

Knygos titulinė baladė „Nebausti prapultimi amžina“ dar magesnė pradžioje. Ja ir pradeda knyga. Iš pradžių tai ilga pasakotojo vizija savo prosnėliui, siekianti net iki 1863 metų sukilimo, ir savęs paties. O taipgi ir besikeičiančio Lietuvos ir jos miestų peizažo per tuos laikus, plaukiant garlaiviu į Kauną ir gale ilgiau sustojant prie podporučiką Katerfeldo Muravjovo laikais.

Stengiamasi aprašyti, kaip Kaunas tais laikais atrodė ir kaip

gyveno tų laikų podporučikas jam svetimame, net kalbos atžvilgiu, provincijos mieste. Jį aptarnaujantis kareivis pabėga, turbūt pas maištininkus, ir Katerfeldas bijo visų ir bijo prarasti savo gyvybę. Savo profesoriui tėvui kopijuoja tardo maištininkų vado kunigo Mackevičiaus laišką, rašytą rusų pulkininkui, kad tas suprastų, kaip čia nemylima rusų imperija: „...nors aš įžeidžiau vyresnybę, bet monarchų valdžia, einanti iš dievo, turi būti panaši į dievą. Dievas savo nusikaltusių vaikų nebaudžia prapultimi amžina“.

Katerfeldas apžiūri ešafotą Mackevičiui Rotušės aikštėje. Jis kalba su pačiu kaliniu Kauno kalėjime, kuris jam sako: „Iš sielos kylantis laisvės troškimas negali būti savo esme kitoks negu dieviškasis. Negali būti, kad mano tauta tokia nelaiminga, jog be nevilties jai nieko neliktų iš tautų likimo“. Ir Katerfeldas susimasto. Jį, matyt, veikia sukilėlių vado patriotiškumas.

Gruodžio 11 dieną, 11 valandą kunigas Antanas Mackevičius tačiau pakariamas Rotušės aikštėje, o generalgubernatorius sausio 7 dieną pasirašys tokį įsakymą: „...podporučiką Katerfeldą laikyti... areštuotą už leidimą nusikaltėliui Mackevičiui išėiti iš kalėjimo ir bausmės vietą su cigaru rankose...“ Taip nukentėję caro podporučikas, leides pasmerktajam prieš mirtį surūkyti paskutinį cigarą.

Yra ir publicistinio elemento šiosios trijos balados. Tačiau, kas teigiamai, yra tai, kad visos yra skirtingos viena nuo kitos ne tik turiniu, priėjimu, bet ir forma, įvairiais, netikėtai įtarpais ir yra pakankamai įdomios, net neturėdamos įprastos, vientisos intrigos.

Vytautas Martinkas. NEBAUSTI PRAPULTIMI AMŽINA. Vilnius: Vaga, 1987.

Kunderos knyga apie „romano meną“

Romanui gresiančią mirtį ir jo nemarumą savo naujoje knygoje gvildena vienas žymiausių pasaulio romanistų, dabar Prancūzijoje gyvenantis čekų rašytojas Milan Kundera. Ši knyga, *Romano menas*, jau išversta į didžiulias pasaulio kalbas.

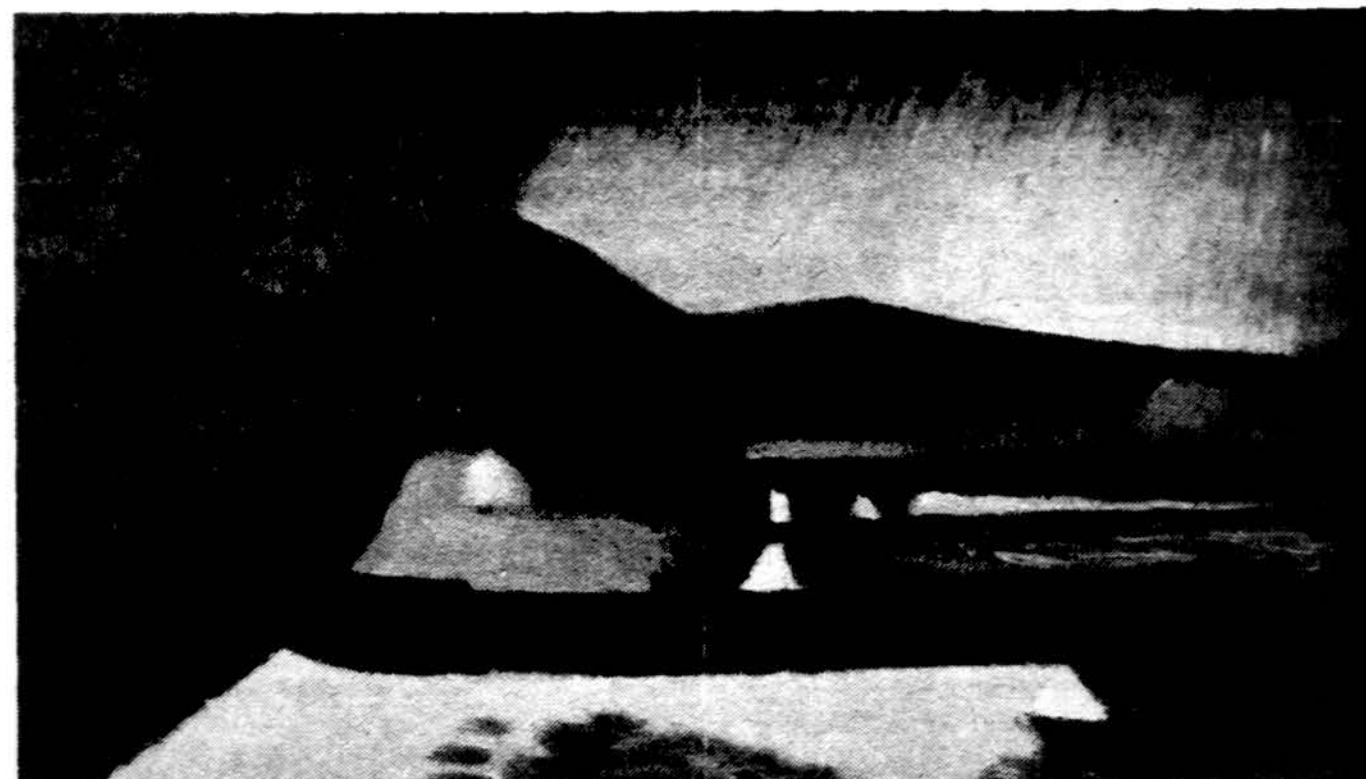
Savo knyga Kundera vadina „praktikuojančio rašytojo išpažintimi“. „Aš mėginu išreikšti romano idėją, kuri glūdi mano romanuose“, rašo jis. Nagrinėdamas Europos romano sąvoką, jis prieina išvadą, jog tai „menas, gimęs kaip Dievo juoko aidas“. Modernūs romanai jam vieniintelė Europos apsauga prieš „marą, dabar siaubiantį kalbą, suvienodinantį visą išraišką ir paverčiantį ją bendrinėmis, be-

vardėmis ir abstrakčiomis formulėmis“.

Moderniojo romano įsteigėju ir savo dvasiniu vadovu Kundera laiko *Don Kichoto* autorių Migulę Servantes. Jam dvasiškai taip pat labai artimas su Praha glaudžiai susijęs ir jos dabartinis valdovų į šalį nustumtas modernus klasikas Franz Kafka. Kundera rašo: „Aš laikausi įsitveręs Kafkos palikimo, ne todėl, kad norėčiau imituoti tai, ko neįmanoma imituoti, bet kadangi [Kafkos kūryba] yra toks nepaprastas radikalių romano autonomijos (ir romano poezijos) pavyzdys. Tos autonomijos dėka, Kafka sugėbėjo geriau už bet kokius politinius ar filosofinius išvedžijimus nušviesti žmogaus būklę mūsų šimtmečiu“.

Tas nesuderinamumas, anot Kunderos, gilesnis už tai, kas skiria disidentą nuo aparato ar žmogaus teisių gynėją nuo kankintojo; šis skirtumas ne tik politinis ar dorovinis, bet ontologinis (susijęs su patia būties esme). Vienintelės Tiesos pasaulis ir reliatyvus, daugiaprasmiškas romano pasaulis yra sudaryti iš visiškai skirtingų substancijų. Totalitarinė Tiesa išjungia reliatyvumą, abejonę, klausinėjimą; ji niekad negali sutikti su romano dvasia.

„Bet ar komunistinėje Rusijoje didžiuliai tiražais nespausdinami ir plačiai neskaityti šimtai ir tūkstančiai romanų?“ — klausia Kundera, ir atsako: „Be abejo; bet tie romanai niekuo neprisideda prie būties užkariavimo. Jie neatranda jokio naujo egzistencijos sklypelio; jie tepatvirtina tai, kas jau pasakyta; ir patvirtindami, ką visi sako (ir turi sakytį), jie išpildo savo paskirtį, nusipelnė sau garbę ir tampa naudingais tai visuomenei. Kadangi jie nieko neat-

Vienas iš Prano Domšaichio kūrinių dabar vykstančioje jo darbų parodoje Čichagos valstybiniame universitete.

Prano Domšaichio darbų paroda Čichagos valstybiniame universitete

Lietuvio dailininko Prano Domšaichio (1880-1965) ekspresionistinė tapyba buvo uždrausta rodyti Hitlerio Vokietijoje. Šiuo metu jo darbai išstatyti Čichagos valstybinio universiteto (Chicago State University) dviejų galerijų — University ir President's Gallery — patalpose. Paroda čia vyks iki rugpjūčio 15 dienos.

Parodoje eksponuojama daugiau kaip 70 paveikslų, atstovaujančių įvairiems Domšaichio gyvenimo ir jo kūrybos raidos etapams. Ypač gausiai reprezentuojamas jo kūrybos laikotarpis nuo 1949 metų, kada jis su žmona iš Europos persikėlė gyventi į Cape Town, Pietų Afriką. Šie vėlesnės jo darbai ženklina dramatišką pokytį Domšaichio formos ir spalvos vartojime. Jo paletė, kuri anksčiau įjungdavo tamsų šešėliavimą, persmelktą gilių spalvų, čia pašviesėjo, veikiamas skaisčių spalvų, būdingų Afrikos geografijai ir klimatui. Jo temas, kurios praityje buvo Europos rūstūs ir ramūs peizažai, dabar sudarė daugiaspalviai Afrikos tereniai ir čiabuviai.

Domšaichis, kurio kūrybai įtaką turėjo tokie dailininkai, kaip Edward Munch, Max Liebermann, Emil Nolde ir Georges Rouault, buvo vienas iš daugelio ekspresionistų menininkų, kurių darbus trisdešimtajais metais Hitleris buvo liepęs išimti iš Vokietijos meno galerijų. Gimęs Semboje, maždaug 7 km į pietus nuo Kuršio marių, Domšaichis į meno pasaulį įėjo Franz Domscheit var-

du, bet jau 1920 metais buvo išsiųstas Lietuvos pilietybę ir užsienio pasą Domšaichio vardu, o nuo 1938 metų ir paveikslus pasirašinėjo lietuviška savo pavardės forma. Savo menine veikla jis reikšėsi plačiai Europoje, buvo Rumunijoje, Vengrijoje, Turkijoje, Austrijoje, Berlyne. Bet nežiūrint įvairių politinių ir meninių poveikių jo gyvenimui ir kūrybai, Domšaichis liko ištikimas savo prigimtam europietiškam liaudies meno stiliui, stipriai paliejamam iš savo tėvų paveldėtos lietuviškosios kultūros. Jo darbai, kuriems būdinga dvasinė išraiška, pasižymi supaprastintomis formomis, dekoratyviniu spalvos naudojimu, potėpio įvairumu. Domšaichis apvedžiodavo savo formas linijinių dažų brūkšniais — ši technika tapo atpažintu jo ženklu.

Dabartinė Prano Domšaichio darbų paroda Čichagos valstybiniame universitete yra atidara lankytojams visais savaitės dienomis (pirmadieniais — penktadieniais) nuo 10 v. r. iki 4 v. p. p. įėjimas nemokamas. University Gallery yra Williams Science Center pirmajame aukšte. President's Gallery yra Cook Administration Building trečiajame aukšte. Chicago State University vieta — 95th Street ir Dr. Martin Luther King, Jr. Drive, Chicago, Illinois. Parodą iš dalies lėšomis remia Illinois Arts Council. Daugiau informaciją galima gauti, skambinant universiteto kuratoriui Bob Weitz, tel. (312)995-3985.

randa, jie nedalyvauja toje atradimų sekoje, kuri man sudaro romano istoriją; jie atsisotėja anapus istorijos; kitais žodžiais: tai romanai atėję po romano istoriją“.

Viena įdomiausių Kunderos knygos dalių yra jo asmeninis žodynas, kuriame jis apibūdina 62 pagrindinius jo romanuose randamus žodžius, kuriais jis grindžia savo estetiką. Apie žodį „tarybinis“ jis rašo: „Būdvardis, kurio aš nenaudoju. Tarybų Socialistinių Respublikų Sąjunga: keturi žodžiai, keturi melai. Tarybinė liaudis: žodinė uždanga, už kurios visos rusinamos imperijos tautos pasmerktos užmarščiai. Terminas „tarybinis“ parankus ne tik agresyviai komunistinėms Rusijos nacionalizmui, bet ir [rusų] disidentų tautinei nelygybei. Tas žodis leidžia jiems tikėti, kad Rusija (tikroji Rusija) buvo magišku būdu išjungta iš tarybinės valstybės ir kažkaip egzistuoja kaip nepaliekta, be dėmės, jokios kaltės nesutepta esencija. Vokiečių sąžinė: traukuota, palinkusi po nacių laikotarpio kalte; Thomas Mann: negailestingas germaniškos dvasios teismas. Brandžiausia akimirka lenkų kultūroje: Gombrowicz džiaugsmingai pliekia lenkiškumą. Neįmanoma įsivaizduoti

Žodį „Europos romanas“ Kundera taip išaiškina: „Savo formų turtingumu, savo raidos svaginamčiai sutelktu intensyvumu, savo visuomeniniu vaidmeniu, Europos romanas (kaip ir Europos muzika) yra unikalus — niekas [pasaulio] civilizacijoje tam nepilygsta“.

j. p.

Domšaichio kūryba per „Žemę L“

Prano Domšaichio tapybos darbų parodai, dabar vykstančiai Čichagos valstybiniame universitete, kūrinius iš Lietuvos dailės muziejaus fondo atrinko ir parodą koordinavo profesorius Robert Weitz, dėstantis meną šiame universitete. Šį vakarą per „Žemę L“ radijo laidą Čichagoje bus perleistas su juo pasikalbėjimas. Pokalbio metu profesorius Weitz pasisakys, kokių būdu Domšaichis atkeliavo į Čichagos valstybinio universiteto galerijas, kaip vertinama jo kūryba ir kokios yra galimybės ar kliūtys jam patekti į platesnę tarptautinę dailės areną. Bus ypačiai nagrinėjamas lietuviškasis arba etninis elementas Domšaichio kūryboje. Pokalbis bus girdimas šiandien, liepos 9 dieną, 8 v. v. 1490 AM bangomis iš WPNA stoties.

Kaip jau žinoma, „Žemę L“ yra pakeitęs savo transliavimo laiką. Poilgy ir sunkių derybų su radiofonu „Žemę L“ dabar girdima patogesniu laiku — 8 v. v., šeštadieniais, iš WPNA stoties, 1490 AM, tuojau pat po radijo programos vaikams „Labanaktis, vaikučiai“, Čichagos ir apylinkių lietuviai, ypač iš tokių vietovių kaip Beverly Hills, Palos Park, Orland Park ir Lemonto, kurie anksčiau negirdėdavo „Žemės L“, kviečiami šį vakarą pasiklausyti pokalbio su prof. Robert Weitz.

Lietuva per Čichagos abonentinę televizijos laidą

„Cable TV“ prenumeruojantiems Čichagos lietuviams bus įdomi speciali laida apie Lietuvą Talman taupymo ir skolinimo bendrovės programoje „Chicago: Passport to the World“, kuri bus transliuojama šiandien, liepos 9 dieną, 6 v. v. per 52-rą kanalą. Talman bendrovės vicepirminkas, šios telelaidos redaktorius Thomas Gobby-Gobczynski yra pakvietęs Raimundą Marių Lapą pakalbėti apie lietuvių kultūrą. Bus rodomas ir spalvotas prieškarinis brolių Motužų 10 minučių filmas apie Lietuvą, įkaltas angliškai 1942 metais žinomo amerikiečių žurnalisto William Compton. Kadangi kartą į mėnesį šioje telelaidoje kalbama apie filateliją, bus taip pat diskutuojama Lietuvos pasaulinių ryšių istorija ir pašto ženklai. Tai dar vienas, iki šiol nepakankamai išbandytas būdas skleisti žinias apie mūsų kultūrą amerikiečių tarpe. Ši telelaida verta platesnio visų Čichagos lietuvių dėmesio. Programa bus kartojama liepos 10 dieną, 4 v. p. p. per Group W, Channel 52.

• SKAUTŲ AIDAS Nr. 5 (1988 gegužė). Oficialus lietuvių skautų sąjungos organas. Leidžia LSS Tarybos pirmia. Redaktorius — Antanas Saulaitis, SJ, 2345 West 56th Street, Chicago, IL 60636. Administratorė — Albina Ramanauskienė, 4613 West 106th Place, Oak Lawn, IL 60453. Metinė prenumerata — 5 doleriai, atskiuro numerio kaina — 50 centų.

Romualdo Požerskio nuotrauka iš serijos „Atminties sodai — 44“. 1984. Beržoras. (Iš parodos „Atlaidai Lietuvoje“, vykusios 1988 m. birželio mėn. 3-12 d. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Čichagoje.)